

NACZELNE DOWÓDZTWO W. P.
(SZTAB GENERALNY)

7404 J2
Pocztą polową 53, dn. 12. maja 1921 r.

Oddział II Informacyjny

Ew. 6. № 21401 /II. DO

WODZA NACZELNEGO /ADJUTANTURY GENERALNEJ/.
w B e l w e d e r z e.

Przedkłada się do wiadomości odpis raportu Attache Wojskowego na Łotwie z dnia 5. maja r.b.
l załącznik.

Za zgodność:

Szef Oddziału II.

M A T U S Z E W S K I m.p.

Ppułkownik p.d.Szt.Gen..

O t r z y m u j a :

Naczelny Wódz /Adjutantura Generalna/,
Minister Wojny
Mjr. Beck w Brukseli.
Szef Biura Scislej
Rady Wojennej.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK
ADJUTANTURA GENERALNA

WARSZAWA

L: Dz. 7404 J2 dnia 27 V 1921

Wydziel.

Ryga, 5 maja 1921 r.

Do

N. Dow. W.P. /Szt.Gen./

Oddział II

Warszawa.

Sprawy polityczne.

Stosunek Łotwy do Polski i do Litwy.

Od czasu raportu mego Nr. 247/44 z dnia 3. marca... w stosunkach polsko-łotewskich nie zaszły żadne istotne zmiany. Pomimo, że zewnątrznie łotysze /w szczególności prasa/ unikają wystąpień, któreby mogły narazić ich zbyt na Polskę, w rzeczywistości w sporze polsko-litewskim stoją po stronie Litwy, przyczyną tego meldowałem w powyżej wspomnianym raporcie, zawarte w nim dane i wnioski znalazły zupełne potwierdzenie w rozwoju wypadków w ubiegłym miesiącu i mogą być brane pod uwagę również na dalszą nawet przyszłość o ile ogólna sytuacja na Bałtyku nie ulegnie poważniejszej zmianie, zaś przedewszystkiem, do czasu dopóki, nie uda się Polsce zlikwidować zatargu z Litwą.

Rozstrzygnięcie sporów granicznych, które wkrótce znajdzie swój ~~ostateczny~~ ^{rozjemczy} wyraz w ratyfikacji decyzji Sądu wojennego przez Konstytuante łotewską, usuwa możliwość jakichkolwiek poważniejszych różnic między tymi państwami.

W związku z konferencją Brukselską "Latwijas Kareļis" z 26.IV określa akcję Zeligowskiego jako "godną przekleństwa" i stworzoną sztucznie dla utrudnienia orjentowania się w rzeczywistej sytuacji, twierdząc następnie, że bez uprzedniego uznania Litwy jako państwa niepodległego i bez rozwiązania kwestii granic nie może być mowy o powodzeniu brukselskich pertraktacji. Pókurzędowy "Latwijas Wehstnesis" z 30.IV propagując ideję ściślejszego zbliżenia z Litwą, wskazuje inteligencji łotewskiej wdzięczne pole do pracy na Litwie, przez co powstrzyma się tam napływ cudzoziemców. "Łotysze mogą ponadto okazać Litwie szczególną usługę - przez wyparcie polskiej kultury", co w związku z konferencją w Brukseli i ewentualnem przyznaniu przez Litwę szeregu koncesji dla Polski ma, zdaniem dziennik^a, wielką wagę, przeto moment dla zbliżenia z Litwą jest b. odpowie-

Przyjazd Puryckiego do Rygi 1 maja i uroczyste i serdeczne przyjęcie, jakie mu zgotowano, jest zdaniem moim aktem politycznym ze względu na konferencję brukselską. Według relacji prasy Puryckis przyjechał w sprawach polityczno - ekonomicznych, narazie zawartą już została konwencja o obywatelstwie, dotycząca w szczególności pasów pogranicznych, a konferencje ekonomiczne ~~z~~ ^{na} ~~z~~ ^{między} Litwą i Litwą.

Red 3.V chargé d'affaires Litwy, ^{na} ~~z~~ ^{między} okazji przyjazdu Puryckisa urządził ~~for~~ o'clock, na który zaprosił także polskiego chargé d'affaires i attaché wojskowego, pomimo nieurzymywania dotychczas bezpośrednich stosunków przedst. polskiego z litewskim/.

Wywiad łotewski pozostaje w ścisłym kontakcie z wywiadem litewskim, który ^{mu} ~~dostarcza~~ ~~pieniężnymi~~ ~~zmyślonych~~ ~~tandecyjnie~~ informacji o rzekomej agitacji polonofil. w Łatgalji, o tajnych organizacjach polskich na Łotwie ^{to} o akcji szpiegowskiej, oraz zamachach stanu, inspirowanych i organizowanych jakoby przez naszą placówkę wojskową, - celem tego jest wzmożenie nieufności Łotyszów do Polski.

Stosunki łotewsko - bolszewickie.

Red Dążąc do uzyskania decydującego wpływu, a nawet opanowania Łotwy przez zdeorganizowanie obecnego systemu rządowego i wprowadzenie władzy sowietów, nie szczędzą ~~bolszewicy~~ na ten cel, ani sił agitatorskich, ani też środków pieniężnych na propagandę.

Równocześnie ~~podjęli~~ ^{podjęli} gwałtowną ofensywę ekonomiczną rozwijając usilne zabiegi ~~już dawniej~~ o oddanie do ich wyłącznej dyspozycji wojennego portu lipawskiego, a ostatnio o nabycie szeregu fabryk łotewskich, względnie oddanie ich tylko pod zarząd bolszewicki z tem, że uruchomione zostaną ich kapitałem i produkować będą wyłącznie dla Rosjisów.

Łotewska opinia publiczna zaniepokoiła się tą akcją ~~bolsze-~~ ^{Red} wicką; szereg pism wystąpiło z artykułami wskazującymi niebezpieczeństwo grożące Łotwie przez oddanie fabryk i zakładów przemysłowych bolszewikom, którzy swobodnie mogliby w nich urządzać ^e ~~exp~~rymenty demoralizujące robotnika łotewskiego, a także tworzyć w nich ogniska propagandy. ~~Ekonomiczne zabiegi bolszewików narazie nie dały poważniejszych rezultatów~~ - przystąpienie w celu zawarcia z Łotwą szeregu kontraktów specjalna komisja gospodarcza, z

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

NEW YORK

łomowym na czele, wyjechała 26 kwietnia, nie osiągnąwszy nie konkretnego. Natomiast zdołali oni nabyć 3 domy, składy portowe oraz dali polecenia dalszych zakupów/w szczególności składów w Lipawie./

Dla szerzenia propagandy na Łotwie posiadają bolszewicy na pograniczu szereg zorganizowanych punktów, za pomocą których przenikają w głąb kraju, pozostając w bardzo ścisłym kontakcie z komunistami łotewskimi. Rzeczywistą bazą agitacyjną jest kwatera misji dyplomatycznej, hotel Bellevue: odnośna działalność Haneckiego i jego personelu w składzie 70 osób /współ z agentami handlowymi/ jest bardzo ułatwioną, gdyż równocześnie robi on zakupy na wielką skalę i styka się z całą plejadą przeróżnych agentów, co w wysokim stopniu utrudnia władzom łotewskim ściślejszy wgląd i nadzór nad ich robotą. Zresztą Hanecki coraz mniej zdaje się krępować jakimikolwiek względami dyplomatycznymi i coraz śmielej wtarga w wewnętrzne sprawy, znajdując silne poparcie w łot. socjal.-demokracji. Podczas ostatniego strajku robotników portowych wszczął on pertraktacje ze związkiem zawodowym i robotnikami, zgadzając się na uwzględnienie ich żądań; rząd łotewski zmuszony był do zaprotestowania przeciwko mieszaniu się do spraw strajku, przez co konflikt z robotnikami musiałby się zaostrzyć; zapewnił jednak Haneckiego że wyładowanie rosyjskiego tranzytu nie ulegnie zwłoce. Hanecki wskazując na konieczność dotrzymania umowy handlowej z Anglią, oraz na brak wagonów, groził, że w razie opóźnienia w wyładowaniu, dalsze transporty skierowane zostaną przez Rewel i jakobyż rzeczywiście przeadresowano 5 statków z towarami dla Rosji z Rygi na Rewel.

Rząd łotewski stara się przeciwdziałać tej ingerencyjnej akcji; jednak stanowisko jego jest b. utrudnionem wobec poparcia jakie łotewska S.D. udziela bolszewikom. "Socialdemokrats" z 30.IV, omawiając konflikt z Haneckim i odnośną notę łot. min.spr.zagr. napada na rząd za pogarszanie stosunków ekonomicznych z Rosją, rezultatem czego jest zmniejszanie tranzytu przez Łotwę, ze szkodą dla ludu potrzebującego zarobku.

Hanecki niewątpliwie już zupełnie otwarcie konferencje z przywódcami ~~tut.~~ ^{Łotewskimi} esdeków. 29.IV zjechał do Haneckiego, tegoż autemobilem przywódca lipawskich esdeków Buszewicz, który po tej konferencji wnosząc interpelację na Kom. Spraw Zagranicznych w kwestji stosunków łotewsk.-bolszew.

W związku^z dokonany 27.IV, zamachem na ministra ^{Prz.} Ulmanisa, 22

organ łotewskiej partji rządowej "Brihwa leme" przypominając wyrażnie przed rokiem schwytanego przez łotyszów przywódcy bandy komunistycznej na skutek kategorycznego żądania Moskwy, wyraża ironiczne przypuszczenie, że przy podobnej ustępliwości rządu można się spodziewać zażądania przez bolszewików wydania im poj-
menego ewentualnie sprawcę zamachu. Dziennik wzywa rząd do pewnej nieustępliwej polityki w stosunku do sowietów, których dotychczasowy export stanowią: "kom - pieniądze i kom agitatorzy."

W walce obronnej przeciwko ekspansji wpływów bolszewickich rząd łotewski znajduje bardzo poważną przeszkodę w ciężkim położeniu ekonomicznym kraju, co zmusza go, do coraz większego liczenia się z rosyjskim tranzytem, a nawet do szkodliwej konkurencji z Estonją. Trzeba jednak przyznać, że rząd łotewski wykazuje w tej walce dużo energii i mocy, szczególnie przy realizowaniu traktatu pokojowego /rewakuacja ludzi i mienia/.

Rozpuszczane periodycznie pogłoski o koncentracjach oddziałów bolszewickich na pograniczu łotewskim, wielkich manewrach i t.p. nie odpowiada rzeczywistości i rozpuszczane są bodaj umyślnie przez miejscowych komunistów dla dodania otuchy niezadowolonym z obecnego rządu elementom. Przedstawicielstwo sowieckie ma w Rydze własną stację Hughesa, której przewód służy wyłącznie dla korespondencji rządowej, a 2 godz. dziennie zarezerwowane są dla przedstawicielstwa łotewskiego w Moskwie.

Tej należy się liczyć z faktem
Biorąc pod uwagę, że stosunki handlowe Rosji z Łotwą będą się coraz bardziej ożywiać i proces przenikania bolszewików w organizm państwowy będzie się stale wzmacniał - bo Rosji nawet z czysto ekonomicznych względów warto rzucać na Łotwę miljardy i odwrotnie - Łotwa potrzebuje rosyjskiego tranzytu i handlu, przewidywać trzeba wzmożenia się wpływów bolszewickich i to kosztem Polski, która pod względem ekonomicznym prawie żadnego nie ma kontaktu z Łotwą /nawet wóz benzyny musiny ograniczyć wobec konkurencji bolszewickiej/. Tym więcej przeto ważnem by dla nas było porozumienie się z Łotwą w kwestjach dotąd nierozstrzygniętych, byśmy mogli wygrywać stronę polityczną ciągłych mniejszych lub większych sata targów z Rosją na które Łotwa stale będzie wystawiona.

Związek Państw Bałtyckich.

W poglądzie na tą kwestję nie zaszły żadne zmiany w ciągu ostatniego miesiąca. Panuje tu nadal przekonanie, że zawarcie konwencji z Polską przed rozstrzygnięciem sporu polsko-litewskiego, jest niemożliwe. Wzmaga się natomiast, akcja poszczególnych działaczy propagujących ścisłe zbliżenie litewsko - łotewskie.

30 kwietnia odbył się w Rydze wiec ludowy w celu spopularyzowania idei państw bałtyckich, zorganizowany przez znanego działacza litewskiego Martusa, przewodniczącego związku Litwinów, Łotyszów i Estończyków osiadłych w Ameryce, b.wrogo do Polski usposobionego. Pierwszy mówca ~~kazał~~ wskazał na konieczność zawarcia konwencji politycznej, ekonomicznej i wojskowej między Łotwą, Litwą i Estonją, z późniejszym wciągnięciem Polski, a nawet Rumunii. Martus, wypowiedział się przeciwko udziałowi Polski w Związku Państw Bałtyckich, natomiast za zbliżeniem z państwami Skandynawskimi. Podkreślił on szczególną konieczność zbliżenia się Łotwy i Litwy. Zebranie przyjęło następującą rezolucję:

"Narody łotewski, litewski i estoński żyły od wieków nad morzem bałtyckim wolne i niepodległe dopokąd nie zostały rozkawałkowane przez przemoc obcych narodów. Teraz znów wolne i niepodległe uważają one za konieczne bratnie połączenie się pod względem politycznym i ekonomicznym, co podniesie siłę tych narodów i poprawi ich położenie materialne i kulturalne."

Zamiar organizatora nie tyle spopularyzowania idei związku, ile dyskretowania i eliminowania Polski nie został zrealizowany, gdyż w tym "ludowym" wiecu, przyjęło udział zaledwie kilkadziesiąt osób.

Rządowy organ "Brihms Jeme" /z 2.V./ do oficjalnego sprawozdania LTA o wiecu dodaje swoją uwagę ostrzegającą społeczeństwo przed propagandą Martusa i podkreślając konieczność nawiązania z Polską bliskich stosunków ekonomicznych i uzgodnienie z nią polityki; dziennik ten twierdzi, że zbliżenie do Skandynawji może być tylko platoniczne i kulturalne, a w najlepszym razie ekonomiczne. Natomiast największy dziennik łotewski "Jaunako Sinas" mówi o tym samym wiecu:

"Z mowy p. Martusa widać, że nam starą robi propozycję - Litwę i Łotwę połączyć w jedno państwo. Tęby naturalnie było przeciwwagą dla litwinów przeciwko Polsce."

Sc 22

Wynikami uwarunkowań nieprzewidywalnych, i

I jeszcze raz muszę podkreślić ten pewnik, że przed uregulowaniem naszych kwestji spornych z Litwą, nie zdołamy zawrzeć konwencji politycznej i wojskowej z Litwą. Jedynie konwencja ekonomiczna może być teraz na czasie.

S p r a w y w e w n ę t r z n e .

Kryzys gabinetu. Wskutek nieuwzględnienia żądań partji pracy, domagającej się zmian dotychczasowej polityki ekonomicznej i utworzenia Rady Gospodarczej oraz usunięcia min. oświaty Płakisa partja ta 15.IV. odwołała z gabinetu członków swych:

min. przemysłu i handlu Behrsina

min. komunikacji - Kurszidskiego i Benusa.

Z inicjatywy demokratów i partji pracy 22.IV odbyły się prtraktacje przedstawicieli następujących grup:

Związku Chłopskiego
Latgalczyków,
bezpartyjnych /grupa Berga/
socjaldemokratów,
demokratów i
partji pracy.

Petrtraktacja ta nie osiągnęła zamierzonego celu, gdyż partje prawe nie zgodziły się na prowizyorną platformę socjaldemokracji, demokratów i partji pracy; treścią tej platformy było: zagwarantowanie dla S.d. 3 - 4 portfeli, amnestja polityczna, zniesienie stanu oblężenia i rozdział kościoła od państwa.

Częściowo pod wpływem prasy, zarzucającej partji pracy, że w momencie dla państwa b. ważnym utrudnia rządowi pracę, a częściowo wskutek zapewnień Ulmanisa przeprowadzenia zasadniczych zmian w polityce ekonomicznej, partja pracy wbrew zawartemu z s.d. i małorolnymi porozumieniu z marca-utworzenia wspólnego gabinetu - zgodziła się wziąć udział w rządzie. Jedynym rzeczywistym rezultatem podjętej przez tę partję kompanji było usunięcie min. oświaty Płakisa i powołanie Behrsina, jednak przy tej okazji straciła ona jeden portfel - gdyż ministerstwo skarbu zostało zlikwidowane, a jego agendy przekazane min. ^{przemysłu i handlu} ~~Wnuczu~~, a częściowo ministrowi komunikacji /porty/ 25.IV Kryzys gabinetu został zakończony, a partja pracy nie konkretnego nie uzyskała, a naraziła się partjom prawym, a jeszcze bardziej s.d., która ośmiesza jej chwiejność.

Ruch strajkowy

Wysuwając żądania ekonomiczne zastrajkowali w 1-szej połowie kwietnia robotnicy fabryki gwoździ, szkła, tartaku, chemicznej i w innych prywatnych zakładach. 14 kwietnia rozpoczęli strajk

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

robotnicy portowi ładujący drzewo, dalej fabryka tytoniu, zakłady cementowe, składy lnu, ministerjum zaopatrzenia. Naogół ^{zadowolone} wystawiono 100 % podwyżki, wydania zaległych naturalji, zapłacenia czasu strajku; ponadto związki zawodowe wysunęły żądania natury politycznej:

- 1/ prawo tworzenia rad robotniczych
- 2/ nieusuwanie robotników bez rady odpowiedniego związku zawodowego

18
Na 16 kwietnia zapowiedziano strajk kolejowy. Socjaldemokraci rozwinęli gwałtowną działalność. Komuniści szeregiem odezw wzywali do wystąpień ulicznych, a nawet obalenia rządu.

Wieranie strajku Kolejowego
15.IV wprowadzono na kolejach na 1 miesiąc stan wojenny, a w nocy z 15 na 16 policja przy udziale wojska dokonała rewizji, przy czem aresztowano kilkunastu wybitniejszych komunistów. W przewidywaniu ulicznych wystąpień garnizon ryski pozostawał w ostrym przygotowaniu. Tylko b. nieznaczna część robotników kolejowych przyjęła udział w strajku, 16-go i dni następnych.. Do tego okresu strajki w instytucjach prywatnych zlikwidowano drogą 50 % - 70 % podwyżki.

Naogół uzyskali Robotnicy ^{wzrost} podwyżkę 70% i naturalja za m- marzec; natomiast żądania polityczne wcale uwzględnione nie zostały. Robotnicy, którzy przyjęli udział w strajku kolejowym, zostali wydalen.

21 kwietnia związek zawodowych kolejarzy wezwał do zaprzestania strajku.

W ruchu strajkowym b. dużą rolę odegrali miejscowi komuniści inspirowani i zaopatrzeni w środki materialne przez bolszewików.

Jednak zdecydowana postawa rządu i szereg energicznych zarządzeń a przede wszystkim aresztowanie komunistów pozwoliły ruch opanować w porę.

Sprawy wojskowe - raport Nr. 1024.

Myszowski.

major p.d. Szt. Gen. i Attache' Wojsk.